

Ας φέρουμε επιτέλους την επίσημη σχολική εκπαίδευση στον 21ο αιώνα.

Σας καλώ να κάνετε την εξής άσκηση: Αναζητήστε στο διαδίκτυο εικόνες που έχουν σχέση με ένα σύγχρονο χειρουργείο. Στη συνέχεια αναζητήστε εικόνες που έχουν σχέση με χειρουργείο στον 19ο αιώνα. Αυτό που θα παρατηρήσετε αμέσως είναι ότι μέσα σε δύο αιώνες η πρακτική της χειρουργικής έχει βελτιωθεί δραματικά, ευτυχώς για μας. Πλέον όχι μόνο δε χειρουργείσαι σπίτι σου, αλλά κυρίως ο γιατρός δε θα ανακαλύψει τι είδους επέμβαση χρειάζεται να κάνει αφού έχει ήδη πραγματοποιήσει κάποια τομή στο σώμα σου γύρω από μέρος όπου πονάς. Η επιστημονική και τεχνολογική πρόοδος στους δύο αιώνες που μεσολάβησαν έχουν στην ουσία επαναπροσδιορίσει το επάγγελμα της χειρουργικής προς όφελος της ανθρωπότητας.

Τώρα επαναλάβετε την άσκηση συγκρίνοντας σύγχρονες σχολικές τάξεις με εκείνες του 19ου αιώνα. Οι διαφορές πλέον που θα εντοπίσετε είναι ελάχιστες και ασήμαντες. Σε κάθε περίπτωση θα δείτε θρανία στοιχισμένα, στραμμένα προς ένα δάσκαλο και έναν πίνακα. Από αυτό και μόνο μπορεί κάποιος να συμπεράνει ότι ο τρόπος διδασκαλίας δεν έχει αλλάξει σημαντικά εδώ και δύο αιώνες. Τέλος, αναζητήστε εικόνες από εργοστάσια εκείνης της εποχής. Θα διαπιστώσετε εύκολα ότι τα σχολεία και οι τάξεις μοιάζουν εκπληκτικά με εργοστάσια και γραμμές συναρμολόγησης του 19ου αιώνα!

Πριν από μερικά χρόνια επισκέφτηκα ένα πρότυπο σχολείο στην Αγγλία όπου διαπίστωσα ότι ποτέ δεν ακουγόταν κάποιο κουδούνι. Οι μαθητές όμως βρίσκονταν πάντα στην ώρα τους στις σωστές αίθουσες. Όταν ρώτησα το διευθυντή του σχολείου πώς γίνεται να λειτουργούν όλα ομαλά δίχως κουδούνι, μου εξήγησε ότι το σχολικό κουδούνι δεν είναι τίποτε άλλο παρά ένα απομεινάρι της εποχής της βιομηχανικής επανάστασης. Τα εργοστάσια ήταν εφοδιασμένα με κουδούνια για να σηματοδοτούν την αρχή και το τέλος της κάθε βάρδιας. Τα σχολεία τότε ήταν σχεδιασμένα να μοιάζουν με εργοστάσια έτσι ώστε να προετοιμάσουν τις μάζες των ανθρώπων να δουλέψουν αργότερα σε πραγματικά εργοστάσια. Και από τη στιγμή που υπήρχαν κουδούνια στα εργοστάσια, ήταν λογικό να υπάρχουν και στα σχολεία.

Η βικτοριανού τύπου επίσημη σχολική εκπαίδευση, αυτή που κληρονόμησε και το σύγχρονο Ελληνικό κράτος στη σύστασή του, εξυπηρετούσε πλήρως τις ανάγκες της τότε κοινωνίας: άνθρωποι που θα εκπαιδεύονταν ώστε να αποκτήσουν πανομοιότυπες δεξιότητες και γνώσεις ώστε να καταλήξουν ως ανταλλάξιμα στοιχεία μιας γραμμής παραγωγής σε ένα εργοστάσιο.

Επιπλέον, το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό σύστημα ήταν απολύτως συμβατό και με την τεχνολογία της εποχής: την τεχνολογία του Γουτεμβέργιου, του τυπωμένου βιβλίου. Εκείνου του τεχνολογικού επιτεύγματος όπου η ολόκληρη η γνώση συγκεντρωνόταν σε ένα αντικείμενο με σειριακή προσπέλαση και γι' αυτό το λόγο ήταν απαραίτητος ένας πίνακας των περιεχομένων. Έκτοτε και το επίσημο πρόγραμμα σπουδών μιας σχολικής χρονιάς περιγράφεται συνήθως ως μια εκτενή ιεραρχία γνώσεων παρόμοια με πίνακα περιεχομένων ενός βιβλίου.

Σχεδόν δύο αιώνες αργότερα δεν προετοιμάζουμε πλέον μαθητές δίχως κριτική σκέψη ώστε να πάνε να δουλέψουν σε εργοστάσια. Αντιθέτως, έχουμε το δύσκολο έργο να τους προετοιμάζουμε για έναν κόσμο με επαγγέλματα που δεν έχουν ακόμη οριστεί! Αλήθεια, ένας νευροβιολόγος σήμερα, τι πτυχίο έπρεπε να έχει πάρει πριν δέκα χρόνια; Από όσο μου εξήγησε πρόσφατα μία τέτοια επιστημόνισσα, δεν υπήρχε τότε αυτή η ειδικότητα και έπρεπε να παρακολουθήσει ταυτόχρονα

τρία διαφορετικά προγράμματα σπουδών (βιολογία, ψυχολογία, πληροφορική) προκειμένου να συλλέξει επιλεκτικά τις απαραίτητες γνώσεις.

Έχουμε επίσης να προετοιμάσουμε τους μαθητές για μια αγορά εργασίας που αναζητά λιγότερο τις τυποποιημένες γνώσεις, αλλά περισσότερο επικοινωνιακά και ηγετικά χαρίσματα, ικανότητα εργασίας σε διεπιστημονικές και πολυπολιτισμικές ομάδες, κριτικό και αναλυτικό πνεύμα, και κυρίως τη διάθεση για συνεχή μάθηση νέων γνώσεων και δεξιοτήτων.

Ως εκ τούτου, αρκετά σχολεία ανά τον κόσμο θέτουν σε όλο και υψηλότερη προτεραιότητα την απόκτησης “δεξιοτήτων 21ου αιώνα” αντί της ίδιας της γνώσης πληροφοριών, οι οποίες είναι πλέον άμεσα διαθέσιμες στο διαδίκτυο και συνήθως ελεύθερα προσβάσιμες.

Ενώ λοιπόν οι κοινωνικές αλλαγές υποδεικνύουν την ανάγκη για την **υιοθέτηση μαθητοκεντρικών μοντέλων εκπαίδευσης**, η νευροεπιστήμη, ο τομέας της βιολογίας που εξηγεί πώς λειτουργεί ο ανθρώπινος εγκέφαλος, έρχεται να μας το επιβεβαιώσει έχοντας αποδείξει ότι ο κάθε άνθρωπος έχει τη δική του ιδιαίτερη συνδεσμολογία, η οποία αντιστοιχεί σε μοναδικό φάσμα ειδών ευφυΐας. Οι έρευνες των τελευταίων είκοσι ετών μας λένε ότι δεν υπάρχει ένα μόνο είδος ευφυΐας, αλλά οχτώ! Σύμφωνα με τους ερευνητές δεν υφίσταται η έννοια “καλός στα μαθηματικά αλλά κακός στην ιστορία”. Στην προκειμένη περίπτωση μια ποιο σωστή ερμηνεία της απόδοσής μου στα διαφορετικά μαθήματα είναι απλά το ότι “έχω ένα φάσμα ευφυΐας που μοιάζει πιο πολύ με αυτό του καθηγητή των μαθηματικών και λιγότερο με εκείνο της καθηγήτριας της ιστορίας”.

Ένα μαθητοκεντρικό μοντέλο εκπαίδευσης σημαίνει πρώτα από όλα το γεγονός ότι σε μια τάξη μαθητών θα μπορούν να υφίστανται ανά πάσα στιγμή διαφορετικές διαδρομές μάθησης, που αντιστοιχούν σε διαφορετικά φάσματα ευφυΐας των μαθητών με διαφορετικές εμπειρίες, πολιτισμικά υπόβαθρα και κίνητρα.

Οι εκπαιδευτικές κοινότητες ανά τον κόσμο αναγνωρίζουν πλέον ότι διαφορετικές διαδρομές μάθησης που εξυπηρετούνται από διαφορετικού είδους εκπαιδευτικό υλικό: κείμενο, εικόνα, ήχος, βίντεο, διαδραστικά στοιχεία σε ψηφιακές πλατφόρμες, κτλ. Η ιδέα λοιπόν ότι για την επίτευξη των στόχων ενός συγκεκριμένου προγράμματος σπουδών πρέπει να βασίζεται στο ένα και μοναδικό σχολικό εγχειρίδιο, ανήκει στον 19ο αιώνα. Η διδακτέα ύλη ΔΕΝ είναι το σχολικό εγχειρίδιο.

Στην Ελλάδα μάλιστα όχι μόνο βασίζεται η επίσημη εκπαίδευση στο σχολικό εγχειρίδιο, αλλά αυτό είναι γραμμένο από κυβερνητικό οργανισμό και είναι το ίδιο για όλους τους μαθητές και όλα τα σχολεία, αντί να υπάρχουν **πολλαπλά ανταγωνιστικά εγχειρίδια γραμμένα από κανονικούς εκδοτικούς οίκους τα οποία να υιοθετούνται από τα σχολεία σύμφωνα με την κρίση των δασκάλων τους**. Αυτή η μάλλον σκοταδιστική πρακτική δεν υφίσταται σε καμία άλλη χώρα της Ευρώπης, ενώ είναι πραγματικά ελάχιστες χώρες σε ολόκληρο τον κόσμο (είτε τριτοκοσμικές, είτε απολυταρχικού καθεστώτος) που να εξακολουθούν να ακολουθούν μοντέλο παρόμοιο με αυτό της Ελλάδας.

Αυτή τη στιγμή στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης οι κυβερνήσεις προωθούν όχι μόνο το πολλαπλό εγχειρίδιο αλλά και τη **χρήση ψηφιακού υλικού υπό τη μορφή πολυμέσων και διαδραστικών στοιχείων προς την επίτευξη των σκοπών του προγράμματος σπουδών**. Για παράδειγμα, οι οδηγίες που δίνονται από τα υπουργεία Παιδείας στην Ιταλία και την Ισπανία προς στους εκδοτικούς οίκους που παρέχουν τα παραδοσιακά χάρτινα σχολικά εγχειρίδια είναι ότι θα πρέπει να δίνεται η

δυνατότητα σε ένα σχολείο (ή στους γονείς, αναλόγως το μοντέλο που ακολουθείται σε μια χώρα) να **μπορούν να επιλέξουν ανάμεσα στη χάρτινη ή την ψηφιακή έκδοση του εγχειριδίου**, το οποίο σε καμία περίπτωση δε θα πρέπει να περιέχει το 100% της πληροφορίας που χρειάζεται το πρόγραμμα σπουδών, αλλά **θα πρέπει να συμπληρώνεται και με άλλα ψηφιακά στοιχεία (πολυμέσα και διαδραστικά στοιχεία)**, τα οποία θα μπορεί κανείς να προμηθεύεται από διαφορετικό εκδότη. Σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως αυτήν της Καταλωνίας, **η τοπική κυβέρνηση δεν παρέχει βιβλία στους μαθητές, αλλά κουπόνια** αξίας των 30-40 ευρώ για την αγορά των ψηφιακών αυτών εκπαιδευτικών υλικών.

Ψηφιακό εκπαιδευτικό υλικό δεν παράγεται μόνο από εκδοτικούς οίκους. Είναι πολλές οι περιπτώσεις όπου **εκπαιδευτικοί, ή σύλλογοι εκπαιδευτικών δημιουργούν ελεύθερο ψηφιακό υλικό με τα αντίστοιχα πνευματικά δικαιώματα να προστατεύονται από άδεια Creative Commons**.

Σε κάθε περίπτωση το ψηφιακό εκπαιδευτικό υλικό μένει για πάντα στη διάθεση του μαθητή. Το παράδειγμα της Δανίας είναι ίσως το καλύτερο: κάθε μαθητής έχει έναν μοναδικό κωδικό (unilogin) ο οποίος τον ακολουθεί καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών του από το δημοτικό μέχρι την αποφοίτηση από το πανεπιστήμιο. Με βάση αυτούς τους κωδικούς, ένα σχολείο μπορεί να αγοράζει ψηφιακό υλικό για τους μαθητές, οι οποίοι έχουν πρόσβαση σε αυτό ακόμα και αν μετακομίσουν και αλλάξουν σχολείο.

Ποια πρέπει όμως να είναι τα χαρακτηριστικά ενός σύγχρονου προγράμματος σπουδών; Οι καλύτερες πρακτικές που διαπιστώνει κανείς, ιδίως αν κοιτάξει στις χώρες των οποίων οι μαθητές σημειώνουν τις καλύτερες επιδόσεις είναι οι ακόλουθες:

- το **πρόγραμμα σπουδών περιγράφεται σε ελάχιστες σελίδες**.
- η αξιολόγηση γίνεται τόσο ως προς τις **δεξιότητες** τόσο ως προς το γνωστικό αντικείμενο.
- το πρόγραμμα σπουδών είναι όσο το δυνατόν συμβατό με εκείνο του Διεθνούς Απολυτηρίου (**International Baccalaureate curriculum**)
- η **σύνδεση με την τοπική κοινωνία** γίνεται με φυσικό και ενδογενή τρόπο μέσω προγραμμάτων που βασίζονται στη μάθηση **μέσω πρόκλησης επίλυσης κάποιου πραγματικού προβλήματος** (challenge based learning).
- **οι δάσκαλοι έχουν την πλήρη ελευθερία** να επιλέξουν τον τρόπο και την παιδαγωγική μέθοδο με τον οποίο θα προσπαθήσουν να πετύχουν τους σκοπούς του προγράμματος σπουδών.

Επιπλέον, προκειμένου να αποκτήσουν ενδιαφέρον οι τοπικές κοινωνίες για τα σχολικά δρώμενα, είναι καταρχήν απαραίτητο να γίνει αυτό που είναι αυτονόητο στις περισσότερες χώρες: **τα σχολεία της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι υπό τη ευθύνη του δήμου και της δευτεροβάθμιας υπό την ευθύνη της περιφέρειας**. Η τοπική αυτοδιοίκηση δεν είναι μόνο υπεύθυνη να χρηματοδοτεί τις σχολικές εγκαταστάσεις, αλλά ακόμα και τα εκπαιδευτικό υλικό, ενώ σε πολλές περιπτώσεις είναι υπεύθυνη και για την πρόσληψη και των ίδιων των καθηγητών.

Σε ό,τι αφορά τους **μαθητές με κινητικές και μαθησιακές δυσκολίες**, η τάση που παρατηρείται πλέον στις περισσότερες χώρες είναι αυτοί να **περιλαμβάνονται σε κανονικές τάξεις**, και όχι σε εξειδικευμένα σχολεία.

Όλα τα παραπάνω είναι άμεσα εφαρμόσιμα στην Ελλάδα και μάλιστα δίχως κόστος παραπάνω από αυτό που αντιστοιχεί σήμερα σε κάθε μαθητή του Δημοσίου Σχολείου, το οποίο υπολογίζεται γύρω στα 7-8 χιλιάδες ευρώ το χρόνο, όσο δηλαδή τα δίδακτρα ενός καλού ιδιωτικού σχολείου!

Το μόνο που χρειάζεται να αξιοποιηθεί είναι το μεγαλύτερο κεφάλαιο που έχει η χώρα στην Παιδεία, που **δεν είναι τίποτε άλλο από τον Έλληνα εκπαιδευτικό με το τεράστιο φιλότιμο**. Από το δάσκαλο που είναι διατεθειμένος να πληρώσει ο ίδιος τη σύνδεση ADSL του σχολείου με τους 20 μαθητές σε χωριό της Λακωνίας, ως τον ιδιοκτήτη του ιδιωτικού σχολείου που γνωρίζει ότι με την επιχείρησή του δε θα γίνει ποτέ πλούσιος, ιδιαίτερα τώρα που πολλοί γονείς αδυνατούν να πληρώνουν τα δίδακτρα των παιδιών τους.

Έχω την τύχη να δουλεύω σε καθημερινή βάση με σχολεία, πανεπιστήμια και εκπαιδευτικούς από πάρα πολλές χώρες στην Ευρώπη, Μέση Ανατολή, Ινδία και Αφρική. Αυτό που διαπίστωσα πρόσφατα και με πολύ ευχάριστη έκπληξη είναι ότι οι Έλληνες εκπαιδευτικοί δεν υστερούν σε ταλέντο, ικανότητες και διάθεση από τους συναδέλφους τους σε πιο ανεπτυγμένες χώρες. Θεωρώ ότι θα είναι έγκλημα για το μέλλον της πατρίδας μας να μη βοηθηθούν αυτοί οι άνθρωποι να φέρουν την Ελληνική Εκπαίδευση επιτέλους στον 21ο αιώνα.